

be qualified as objectively requiring legalization); what should be the criteria for choosing a particular model of detail of legalization); determining the priorities and continuity of such legalization (which public relations should be subject to the regulatory influence of law in the first place, and which can be considered in terms of priority as secondary); solving the issue of correlation of forms of legalization of relations in the field of digitalization (domestic, international, transnational law), as well as legal and non-legal forms of regulation of these relations (which segments of digitalization should be left at the level of self-regulation); identification of the subjects of legalization of relations in the field of digitalization (this should be exclusively the state, represented by its bodies, whether digitalization processes can be entrusted to regulate non-state "actors", and if so, to what extent and to what extent); to find out how suitable for use in the national framework (in particular in the current state of Ukraine, its economic, political and legal systems) is the use of foreign experience in legalizing relations in the field of digitalization. It is shown that the role of the state in the legalization of social relations formed during the digitalization of public life is and will be decisive.

At the same time, in the course of such legalization the state itself is rapidly changing under the influence of cross-processes of digitalization and legalization: the practices of state management of digitalization processes are rapidly changing, modifying, becoming more flexible and open.

Keywords: digitalization, legalization, legal regulation, digital state, digital economy

DOI: 10.33766/2524-0323.103.132-141

УДК: 347.62 (477+4/8)

Плюшко Д. С., аспірант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, Україна)

e-mail: gkm2016@ukr.net

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0002-1676-5425>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ПОДРУЖЖЯ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

У статті визначено, що права і обов'язки подружжя в рамках існуючих між ними правовідносин традиційно поділяються на немайнові (особисті) і майнові, які знаходять реалізацію при процедурі розірвання шлюбу. Своєю чергою, майнові права подружжя можуть регулюватися як законом, так і шлюбним договором. Особистими (немайновими) правами подружжя є: право на вибір прізвища при укладенні шлюбу, на спільне вирішення питань життя сім'ї, на вільний вибір роду занять, професії, місця роботи, місця проживання.

Особисті і майнові відносини правовідносин подружжя є невід'ємною частиною шлюбно-сімейних відносин. Актуальними стають на вибір компетентного правопорядку для вирішення сформованих ситуацій і ситуацій, учасниками яких є подружжя. Однак інтерес викликає не тільки колізійне, а й матеріально-правове регулю-

вання правовідносин між подружжям, з огляду на те, що в іноземних державах перелік особистих немайнових, а також майнових прав і обов'язків подружжя може різнитися.

Ці питання виникають у процесі (розірвання) припинення шлюбу, а отже, відповідно, потребують їх обґрунтованого вирішення.

Зауважено, що протягом останніх десятиліть у більшості західних країн відбулися значні зміни в сімейних і гендерних ролях, які відображаються не лише в збільшенні рівня зайнятості серед матерів, а й у зростаючій участі батьків у вихованні дітей. Ця тенденція до більш залученого батьківства була характерна для нуклеарних сімей, але також очевидна в розділених і розлучених сім'ях, про що свідчить збільшення контактів батьків-нерезидентів зі своїми дітьми. Загальна значна участь батьків, імовірно, вплине на рішення батьків щодо розподілу часу для батьків та фізичної опіки над дітьми після розлучення чи розлучення. Насправді порядок виховання дітей у розлучених сім'ях, а також статутні норми сімейного права змінюються.

Зосереджено увагу на те, що в багатьох країнах зростаюча частка розлучених батьків, як правило, обирає таку систему виховання, яка передбачає (майже) рівний час і відповідальність за дітей, а деякі країни навіть віддають перевагу такому рішенню в правовій системі.

Ключові слова: цивільні відносини, шлюб, припинення шлюбу, правові наслідки припинення шлюбу, розірвання шлюбу, розлучення, сім'я, сімейні відносини, шлюбні відносини, сімейне право, немайнові права

Постановка проблеми. Права й обов'язки подружжя в рамках існуючих між ними правовідносин традиційно поділяються на немайнові (особисті) і майнові, які знаходять реалізацію при процедурі розірвання шлюбу. Своєю чергою, майнові права подружжя можуть регулюватися як законом, так і шлюбним договором. Особистими (немайновими) правами подружжя є: право на вибір прізвища при укладенні шлюбу, на спільне вирішення питань життя сім'ї, на вільний вибір роду занять, професії, місця роботи, місця проживання [3].

Особисті і майнові відносини подружжя невід'ємною частиною шлюбно-сімейних відносин. Актуальними стають на вибір компетентного правопорядку для вирішення сформованих ситуацій, учасниками яких є подружжя. Однак інтерес викликає не тільки колізійне, а й матеріально-правове регулювання правовідносин між подружжям, з огляду на те, що в іноземних державах перелік особистих немайнових, а також майнових прав і обов'язків подружжя може різнитися.

Ці питання виникають у процесі (розірвання) припинення шлюбу, а отже, відповідно, потребують їх обґрунтованого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання припинення шлюбних відносин привертала увагу багатьох дослідників і законодавців та стали основою не одного наукового дослідження. Зокрема, теоретичну основу нашого дослідження склали наукові праці таких науковців, як: М. В. Антокольська, С. М. Братусь, С. Б. Булеца, Є. М. Ворожейкін, Д. В. Генкін, К. М. Глиняна, В. С. Гопанчук, К. А. Граве, О. В. Дзера, А. С. Довгерт, І. В. Жилінкова, О. М. Калітенко, В. В. Луць, З. В. Ромовська, О. І. Сафончик, Є. О. Харитон

нов, Ю. С. Червоний та інші. Однак у своїх публікаціях вони не проводили дослідження порівняльно-правового аналізу особистих немайнових правовідносин подружжя за законодавством України та за законодавством зарубіжних країн.

Формулювання цілей. Мета статті полягає в здійсненні порівняння нормативних джерел окремих країн ЄС та України, які регламентують немайнові шлюбні правовідносини та правові наслідки припинення шлюбних відносин шляхом розірвання шлюбу.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці одними з основних немайнових прав подружжя після розлучення, тобто після припинення шлюбних відносин, вважається право на материнство та батьківство.

Сьогодні відносини щодо розірвання шлюбу та захисту прав подружжя в даних правовідносинах регулюються державою. Конституція України (стаття 51) [1] передбачає, що шлюб базується на добровільній згоді чоловіка і жінки, а тому ніхто не може бути примушений до вступу в шлюб, так само як ніхто не може бути змушений перебувати в шлюбі, тобто надається можливість для розірвання шлюбу.

До розлучення обидва батьки перебувають у рівних умовах щодо дітей. Це включає визначення місця проживання дітей, а також прийняття важливих рішень, що впливають на їхнє життя [18]. Розлучення змінює ландшафт, особливо тому, що навряд чи батьки будуть жити в одному місці. Усупереч тому, дехто може думати, що опіка – це не пропозиція, типу «все або нічого», коли один із батьків має повний контроль, а інший ні, або не отримує можливості опікуватися своєю дитиною у зв'язку з небажанням іншого з подружжя. Насправді ж термін «опіка» став таким «громовідводом», що деякі країни вважають за краще його не використовувати.

Опіка насправді є багаторівневим поняттям. Законна опіка означає право приймати рішення щодо виховання дитини, як-от: державна чи приватна школа; релігійна освіта; неекстрені медичні потреби. Фізична опіка стосується місця проживання дитини.

І юридична, і фізична опіка можуть бути «одноосібними» або «спільними» [13, с. 35-54]. Одноосібна юридична опіка означає, що один із батьків приймає всі важливі рішення щодо дитини. При спільній юридичній опіці беруть участь обоє батьків.

Одноосібна фізична опіка означає, що дитина проживає виключно з одним із батьків, одночасно як другий батько відвідує дитину [11]. Спільна фізична опіка передбачає проживання дитини з обома батьками [16, с. 318-337].

Зауважимо, що одноосібна юридична опіка сьогодні рідкість. Зазвичай це спостерігається лише в ситуаціях, коли суд визнає одного з батьків нездатним брати участь у прийнятті рішень, можливо, через значну психічну недостатність або зловживання активними речовинами. Також мається на увазі, що одноосібна фізична опіка не означає, що другий з батьків не може проводити час з дитиною. Але це лише посилює важливість того, щоб обидва батьки продовжували брати активну участь у вихованні своїх дітей. Ось що насправді охоплює термін «батьківські права та обов'язки» в розумінні особистих немайнових прав та обов'язків

подружжя до і після припинення шлюбних відносин. Суди дадуть батькам усі можливості визначити, як найкраще це вирішити [7, с. 157-172]. Лише тоді, коли батьки не можуть погодитися, суддя повинен приймати ці рішення за них.

У ситуаціях, коли один із батьків має одноосібну фізичну опіку, другий батько зазвичай матиме час для виховання, якщо тільки цей батько не становить небезпеки для дитини. Батьківський час може включати практично будь-який розклад, який батьки можуть узгодити, за умови, що це не впливає негативно на дитину.

Досить поширеним є те, що дитина кожні вихідні перебуває з другим батьком, а також той проводить кілька годин протягом тижня з дитиною. Подовжений час літніх канікул також характерний, як і чергування канікул щороку. Невичайним є те, що розклад батьківського часу змінюється в міру того, як дитина стає старшою та залучається до більшої активності.

Щодо судів, то ідеальною є угода між батьками щодо їхніх прав та обов'язків щодо опіки. І суди часто пропонують допомогу в цьому.

Наприклад, закони штату про розлучення можуть вимагати, щоб батьки відвідували заняття, спонсоровані судом, на яких вони вивчали вплив розлучення на дітей. Крім того, якщо батькам важко досягти згоди, суд може зобов'язати їх відвідати сесії медіації щодо опіки над дітьми, під час яких навчений персонал суду намагається допомогти їм вирішити будь-які тривалі проблеми.

Однак, як зазначалося раніше, якщо батьки не можуть дійти згоди, то в справу втручаються суди. Вирішуючи питання щодо опіки та часу виховання, судді керуються одним головним принципом: робити те, що відповідає інтересам дитини [14, с. 247-281]. Насправді іноді суд призначає адвоката або «опікуна ad litem» (опікуна лише для цілей судового розгляду), щоб представляти дитину в суперечці про опіку.

Призначаючи опіку, суди беруть до уваги кілька речей. Судді, наприклад, розглядають такі фактори, як: здатність батьків домовлятися, спілкуватися та співпрацювати у справах, пов'язаних з дитиною; взаємодія дитини з батьками та будь-якими братами і сестрами; безпека дитини та безпека будь-кого з батьків від фізичного насильства з боку другого з батьків; перевага дитини, коли дитина досягла достатнього віку та здатна прийняти розумне рішення; потреби дитини, у тому числі якість і безперервність навчання дитини; фізична підготовка батьків і стабільність пропонованого домашнього середовища; географічна близькість дому батьків; обсяг і якість часу, який батьки провели з дитиною до або після розлучення; трудові обов'язки батьків [17, с. 89-98].

Тим не менш, маючи правильний настрій і наполегливу роботу, батьки зазвичай можуть уникнути того, щоб суддя вирішував питання про батьківські права та обов'язки. Враховуючи емоційний вплив розлучення на дитину, варто докласти зусиль, щоб досягти згоди та уникнути судового розгляду цього питання.

Якщо звернутись до цивільної практики країн ЄС, то, як правило, спільна опіка присуджується у справах про розлучення (Німеччина, Франція, Болгарія, Італія тощо). Однак керівним принципом цього питання є те, що відповідає

«найкращим інтересам дитини». Навіть якщо батьки живуть окремо, спільна опіка означає, що важливі рішення щодо дитини повинні прийматися за взаємною згодою [4, с. 871-890].

У країнах ЄС також існує поняття «одноосібна опіка» та «спільна опіка». Одноосібна опіка за своєю суттю менш поширена, але вона може бути надана у справах про розлучення за таких обставин: один з подружжя відмовляється від опіки; один з подружжя подає в суд на іншого щодо одноосібної опіки.

Добровільна відмова від опіки зазвичай відбувається, коли один із батьків вважає, що це найкраще для його дитини, або він пригнічений новою ситуацією. Цей батько подає до сімейного суду заяву про передачу одноосібної опіки, якщо другий із батьків погоджується.

З іншого боку, один із батьків може вважати, що спільна опіка шкодить благополуччю дитини. У таких випадках справа передається до суду. Суди перевірятимуть, чи відповідає надання одноосібної опіки інтересам дитини, досліджуючи: придатність одного з батьків до виховання дитини; прихильність дитини до цього батька; принципи підтримки та безперервності; повага до волі дитини; найкращі інтереси дитини знаходяться під загрозою, наприклад, якщо є докази насильства або нехтування одним із батьків.

Якщо батьки прагнуть перевести дитину в інше місце, наприклад, за кордон, питання опіки над дитиною стає актуальним. Батьки або той із батьків, хто є опікуном, мають право вирішувати питання щодо місця проживання дитини. У випадках спільної опіки найкраще підійти до справи по дружньому й поставити на перше місце найкращі інтереси дитини.

У цивільній та сімейній практиці України, звертається увага на доктрину Л. В. Малого, який справедливо зазначає, що «одночасно з порушенням особистих немайнових прав громадянина можливо заподіяння шкоди його майну» [12; 9; 8; 10, с. 32-41].

Справедливою також є думка К. М. Глиняної: «Дані обставини створюють проблеми кваліфікації судовими органами договорів, укладених між подружжям, в якості дійсних угод, що тягнуть за собою очікувані правові наслідки» [5, с. 89-94].

Подружжя зобов'язані будувати відносини в сім'ї на основі взаємоповаги, піклуватися про добробут сім'ї, про виховання і розвиток своїх дітей, питання виховання і освіти дітей повинні вирішувати спільно. Право вибору прізвища при укладенні шлюбу є важливим особистим (немайновим) правом подружжя.

Багато авторів зазначають, що розірвання шлюбу тягне за собою припинення особистих і майнових правовідносин подружжя. Зокрема, у науці О. І. Сафончик, як й інші автори, зауважує, що розірвання шлюбу тягне за собою припинення немайнових і майнових правовідносин подружжя [15].

Зважаючи на питання про шлюб як спосіб захисту прав та інтересів подружжя, вважається за необхідне говорити не тільки про припинення, а й про захист як немайнових, так і майнових прав подружжя. Професор О. І. Сафончик справедливо визначає, що припинення шлюбних відносин не завжди тягне за

собою припинення сімейних правовідносин, окремі правовідносини між колишнім подружжям продовжують існувати, хоча і в іншій формі [16]. Дійсно, як такі подружні сімейні правовідносини хоч й припиняються, але зберігаються окремі права колишнього подружжя, що потребує встановлення спеціального режиму їх захисту.

У літературі справедливо зазначено про «розірвання шлюбу, припиняє правовідносини між подружжям, але не тягне за собою припинення правовідносин між батьками і дітьми» [6, с. 106-110], що, на наш погляд, є абсолютно слушною позицією і це стосується як особистих немайнових, так і майнових правовідносин.

Звичайно, необхідно вказати на добровільність шлюбного союзу, як основоположний принцип сімейного права, що зумовлює вибір осіб не тільки при вступі в шлюб, але й при його розірванні. відповідно, мова може йти не тільки про право на укладання шлюбу, а й про право на розірвання шлюбу, яке може бути реалізовано за вільним волевиявленням.

Вважаємо, що в правовідносинах, що складаються при розірванні шлюбу, пріоритетним об'єктом захисту виступають нематеріальні блага що належать подружжю, а також суб'єктивні особисті немайнові права щодо даних благ. Нематеріальні блага не тільки є особистими немайновими правами, а й виступають як об'єкти цивільних прав. Особисті немайнові права абсолютні; вони користуються абсолютним захистом від будь-якого їх порушника.

Будучи невіддільними від людини – носія особистих немайнових прав, нематеріальні блага індивідуалізують його, роблять людину неповторною серед інших членів цивільного суспільства. Нематеріальні блага діють протягом усього життя людини, на їх порушення не поширюються строки позовної давності (ст. 201 ЦК України) [2].

Звісно ж, застосування подружжям розірвання шлюбу для захисту своїх прав має супроводжуватися шляхом реалізації спеціальних процесуальних засобів, що забезпечують охорону й захист особистих немайнових прав подружжя. При розірванні шлюбу в процесі припинення шлюбних відносин постають питання сімейного життя і стають предметом обговорення в деяких випадках інтимної сторони подружніх відносин. Усі ці та багато інших приватних питань є приватним життям особи і, відповідно, необхідно забезпечити цивільно-правовий режим приватності подружньої таємниці, її недоторканність і захист при розірванні шлюбу.

Вважаємо, що при вирішенні таких спірних питань повинен враховуватися принцип пріоритетного захисту сімейних прав, розумності здійснення сімейних прав подружжя або колишнього подружжя, а для врегулювання питання про забезпечення й захист особистих прав подружжя при розірванні шлюбу принцип розумності повинен набувати вирішального значення.

Висновки. Зважаючи на викладене, слід визнати, що протягом останніх десятиліть у більшості західних країн відбулися значні зміни в сімейних і гендерних ролях, які виявляються не лише в збільшенні рівня зайнятості серед матерів,

а й у зростаючій участі батьків у вихованні дітей. Ця тенденція до більш залученого батьківства була характерна для нуклеарних сімей, але також очевидна в розділених і розлучених сім'ях, про що свідчить збільшення контактів батьків-нерезидентів зі своїми дітьми. У багатьох країнах зростаюча частка розлучених батьків, як правило, обирає таку систему виховання, яка передбачає (майже) рівний час і відповідальність за дітей, а деякі країни навіть віддають перевагу такому рішенню в правовій системі.

Прихильники «спільного батьківства» або «спільної фізичної опіки» вважають це кращим рішенням для розлучених батьків та їхніх дітей, ніж традиційне віддання переваги проживанню дітей з одним із батьків, як правило, матір'ю, яка має виключну фізичну опіку.

Таким чином, пропонуємо визнати, що «спільна фізична опіка» надає широкий спектр переваг не лише для стосунків між батьками і дитиною, але й для можливостей працевлаштування розлучених батьків, зокрема для благополуччя дітей. Однак існує також занепокоєння з приводу потенційного стресу та підвищених вимог до батьків і дітей під час організації «спільної опіки», яка передбачає переїзд дітей між домогосподарствами батьків та забезпечення того, щоб діти почувалися як удома в обох домогосподарствах.

Поки що чинне сімейне законодавство України ще не адаптоване до такої домовленості про батьківство. Тоді як «спільна юридична опіка» стала найпоширенішою умовою для розлучених батьків, рішення сімейного суду щодо «фізичної опіки» наголошує на перевазі «одноосібної фізичної опіки».

Отже, запропоновано визнати, що «спільна фізична опіка» надає широкий спектр переваг не лише для стосунків між батьками і дитиною, але й для можливостей працевлаштування розлучених батьків, зокрема для благополуччя дітей.

Для більш ефективного застосування поняття «спільна фізична опіка», слід звертатись й до «спільної юридичної опіки», щоб спільно приймати важливі рішення, що впливають на їхню дитину, обидва батьки можуть бути більш активними у вихованні своєї дитини. Іншими словами, «спільна фізична опіка» розуміється як рівний або наближений до рівного спільний батьківський час, що зобов'язує надати кожному з батьків «значні періоди» батьківського часу, щоб гарантувати дитині «часті та постійні контакти» з обома батьками. Зазначене можливо досягти за допомогою внесення пропозицій щодо доповнення нормативно-правових актів чітким визначенням поняття «значні періоди» та «часті і постійні контакти».

Використані джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 12.08.2023)
2. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 40-44. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. (дата звернення: 12.08.2023 р.)
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21. Ст. 135. (дата звернення: 11.08.2023 р.)

4. Б'ярнасон Г., Арнарссон А. М. Спільна фізична опіка та спілкування з батьками: міжнародне дослідження дітей у 36 західних країнах. *Journal of Comparative Family Studies*. 2011. № 42(6), С. 871-890.
5. Глиняна К. М. Договірне регулювання майнових правовідносин подружжя. *Часопис цивілістики*. 2013. № 15. С. 89-94.
6. Глиняна К. М. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини. *Правова Держава*. 2016. № 22. С. 106-110.
7. Джубі, Х., Ле Бурде, К., і Марсіл-Граттон, Н. Поділ ролей, поділ опіки? Характеристика сімейних пар та умови проживання дітей при розлучі. *Journal of Marriage and Family*. 2005. № 67(1). С. 157-172.
8. Калітенко О. М. Проблеми та шлях вдосконалення правового регулювання інституту шлюбного контракту в Україні / О. М. Калітенко. *Держава і право*. 2001. Вип. 12. С. 289.
9. Криворучко Л. С. Захист особистих немайнових прав фізичної особи за міжнародно-правовими стандартами. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Цивільне право і цивільний процес; сімейне право. Міжнародне право. 2011. С. 32-41.
10. Kaspiew, R., Gray, M., Weston, R., Moloney, L., Hand, K., Qu, L. та ін. Резюме: Оцінка реформ сімейного законодавства 2006 року . Мельбурн: Австралійський інститут сімейних досліджень, 2009.
11. Малого Л. В. Особисті немайнові права фізичних осіб в цивільному праві: теоретичні основи та проблеми правового забезпечення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. / Л. В. Малого. Київ : Інститут держави і права імені В. М. Корецького, 2004. 202 с.
12. Нільсен Л. (2018a). Спільна опіка проти одноосібної фізичної опіки: наслідки для дітей незалежно від доходу сім'ї чи конфлікту між батьками. *Journal of Child Custody*. 2018. № 15(1). С. 35-54.
13. Нільсен, Л. (2018b). Спільна опіка проти одноосібної фізичної опіки: результати для дітей незалежно від стосунків між батьками та дітьми, доходу та конфлікту в 60 дослідженнях. *Journal of Divorce & Remarriage*, № 59(4). С. 247-281.
14. Сафончик О. І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2004. 22 с.
15. Сафончик О. І. Шлюбні правовідносини в Україні: теорія і практика: автореф. дис. ... док. юрид. наук. Одеса, 2018. 40 с.
16. Фельберг Б., Сміт Б., Маклін М. та Робертс К. (2011). Законодавство для спільного батьківства після розлучення: огляд дослідження. *Міжнародний журнал права, політики та сім'ї*. 2011. № 25(3). С. 318-337.
17. Shuman E. (2018). Gemeinsam getragene Elternverantwortung nach Trennung und Scheidung – Reformbedarf im Sorge-, Umgangs- und Unterhaltsrecht? Verhandlungen des 72. Deutschen Juristentages in Leipzig 2018, Band I: Gutachten / Teil B Erschienen im Verlag C.H.Beck, München, 2018. 115 p.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996. (1996) *Vidomosti Verkhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, 30, art. 141 [in Ukrainian].
2. Tsyvilnyi Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 40-44. (2003) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. [in Ukrainian].

3. Simeinyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.01.2002 r. (2002) Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - *Bulletin of the Verkhovna Rada*, 21, art. 135. [in Ukrainian].
4. Biarnason, T., Arnarsson, A. M. (2011) Spilna fizychna opika ta spilkuvannia z batkamy: mizhnatsionalne doslidzhennia ditei u 36 zakhidnykh krainakh. *Journal of Comparative Family Studies*, 42(6), 871-890. [in Ukrainian].
5. Hlyniiana, K. M. (2013) Dohovirne rehuliuвання mainovykh pravovidnosyn podruzzhzia. *Chasopys tsvyilistyky - Journal of Civil Studies*, 15, 89-94. [in Ukrainian].
6. Hlyniiana, K. M. (2016) Rivnist prav ta obov'iazkiv batkiv shchodo dytyny. *Pravova Derzhava - Constitutional State*, 22, 106-110. [in Ukrainian].
7. Dzhubi, Kh., Le Burde, K., i Marsil-Hrattton, N. Podil roli, podil opiky? Kharakterystyka simeinykh par ta umovy prozhyvannia ditei pry rozlutsi. *Journal of Marriage and Family*, 67(1), 157-172. [in Ukrainian].
8. Kalitenkom, O. M. (2001) Problemy ta shliakh vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання instytutu shliubnogo kontraktu v Ukraini / O. M. Kalitenko. *Derzhava i pravo - State and law*, issue 12, 289. [in Ukrainian].
9. Kryvoruchko, L. S. (2011) Zakhyst osobystykh nemainovykh prav fizychnoi osoby za mizhnarodno-pravovymi standartamy. *Pravnychnyi visnyk Universytetu «KROK»*. *Tsvyilne pravo i tsvyilnyi protses; simeine pravo. Mizhnarodne pravo - Legal Bulletin "KROK" University. Civil law and civil proceedings; family law International law*, 32-41. [in Ukrainian].
10. Kaspiew, R., Gray, M., Weston, R., Moloney, L., Hand, K., Qu, L. ta in. (2009). Reziiume: Otsinka reform simeinoho zakonodavstva 2006 roku . Melburn: Avstraliiskyi instytut simeinykh doslidzhen. [in Ukrainian].
11. Maliuha, L. V. (2004) Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib v tsvyilnomu pravi: teoretychni osnovy ta problemy pravovoho zabezpechennia. *Candidate`s thesis*. L. V. Maliuha. Kyiv : Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. [in Ukrainian].
12. Nilsen, L. (2018a). Spilna opika proty odnoosibnoi fizychnoi opiky: nasledky dlia ditei nezalezno vid dokhodu sim'i chy konfliktu mizh batkamy. *Journal of Child Custody*, 15(1), 35-54. [in Ukrainian].
13. Nilsen, L. (2018b). Spilna opika proty odnoosibnoi fizychnoi opiky: rezultaty dlia ditei nezalezno vid stosunkiv mizh batkamy ta ditmy, dokhodu ta konfliktu v 60 doslidzhenniakh. *Journal of Divorce & Remarriage*, 59(4), 247-281. [in Ukrainian].
14. Safonchyk, O. I. (2004) Pravove rehuliuвання pryypynennia shliubu v Ukraini. *Extended abstract of candidate`s thesis*. Odesa. [in Ukrainian].
15. Safonchyk, O. I. (2018) Shliubni pravovidnosyny v Ukraini: teoriia i praktyka. *Doctor`s thesis*. Odesa. [in Ukrainian].
16. Felberh, B., Smit ,B., Maklin, M., & Roberts, K. (2011). Zakonodavstvo dlia spilnoho batkivstva pisla rozluchennia: ohliad doslidzhennia. *Mizhnarodnyi zhurnal prava, polityky ta sim'i - International Journal of Law, Policy and the Family*, 25(3), 318-337. [in Ukrainian].
17. Shuman, E. (2018). Gemeinsam getragene Elternverantwortung nach Trennung und Scheidung – Reformbedarf im Sorge-, Umgangs- und Unterhaltsrecht? Gutachten B zum 72. Deutschen Juristentag . München: Verlag CH Beck. [in Germany].

Стаття надійшла до редколегії 13.08.2023

Pliushko D., Postgraduate student of the Civil Law Department of the National University "Odesa Law Academy" (Odesa, Ukraine)

REGARDING CERTAIN ISSUES OF NON-PROPERTY RIGHTS AND OBLIGATIONS OF SPOUSES AFTER THE TERMINATION OF MARRIAGE UNDER THE FAMILY LAW OF UKRAINE AND EU COUNTRIES

In the proposed article, it is determined that the rights and obligations of spouses within the existing legal relationship between them are traditionally divided into non-property (personal) and property, which are implemented during the divorce procedure. In turn, the property rights of spouses can be regulated both by law and by a marriage contract. The personal (non-property) rights of spouses are: the right to choose a surname upon marriage, to jointly resolve issues of family life, to freely choose an occupation, profession, place of work, place of residence.

Personal and property relations of spouses are an integral part of marital and family relations. The choice of a competent legal order to resolve the situations that have arisen, situations whose participants are spouses, becomes relevant. However, interest is not only in conflict, but also in substantive legal regulation of legal relations between spouses, considering that in foreign countries the list of personal non-property, as well as property rights and obligations of spouses may differ.

These issues arise in the process of (dissolution) termination of marriage, and therefore, accordingly, require their reasonable solution.

In recent decades, most Western countries have seen significant changes in family and gender roles, which are reflected not only in the increasing employment rate among mothers, but also in the increasing involvement of fathers in raising children. This trend toward more involved parenting has been noted for nuclear families, but is also evident in separated and divorced families, as evidenced by the increased contact non-resident parents have with their children. Overall, higher parental involvement is likely to influence parents' decisions regarding the allocation of parenting time and physical custody of children after separation or divorce. In fact, the procedure for raising children in divorced families, as well as the statutory norms of family law, are changing.

In many countries, a growing share of divorced parents tend to choose a parenting system that involves (almost) equal time and responsibility for children, and some countries even prefer this decision in the legal system.

Keywords: civil relations, marriage, termination of marriage, dissolution of marriage, divorce, family, family relations, marital relations, family law, family relations, parents, children, non-property rights, joint custody, sole custody.